

האם "הג'יהאד העולמי" מתקרב לגבולותיה של ישראל?

יורם שוייצר

במהלך שנות פעילותו הרבות, הציב ארגון אל־קאעדה את ישראל והיהודים, לצד ארצות־הברית, כאויב המרכזי של האסלאם, וכחלק ממה שכינה "הברית היהודי־צלבנית". עם זאת, בניגוד לרטוריקה הארסית והמיליטנטית שהפנו הארגון ושותפיו כלפי ישראל והיהודים, שאותם תפסו כישות אחת בלתי־נפרדת, הרי בפועל, ברוב שנות פעילותם היתה פעילות הטרור שהם ביצעו נגד ישראל והיהודים דלה יחסית. את אסטרטגיית הפעולה של ארגונו ושל שותפיו לדרך הג'יהאד העולמי בחר אוסאמה בן־לאדן למקד ולאכוון בעיקר נגד ארצות־הברית, שנתפסה כגורם החזק בברית הזו, מתוך מטרה לגרום להסתלקותה של ארצות־הברית מהמזרח־התיכון. הוא האמין שעל ידי כך יוסרו חסותה ותמיכתה המדינית, הצבאית והכלכלית של ארצות־הברית מבעלות־בריתה במזרח־התיכון, ולתפיסתו, תהליך כזה יביא לקיצם של המשטרים הערביים הדיקטטוריים שסטו מדרך האסלאם, וגם לקיצה של ישראל – בת־חסותה העיקרית של ארצות־הברית במזרח־התיכון. אולם, סף הפעילות הנמוך נגד ישראל והיהודים בהשוואה לחזיתות אחרות אינו מעיד, בהכרח, על התנהלותו ותכנוניו של הארגון כלפיהם. למעשה, במקביל לפעילות המוגברת של אל־קאעדה ושותפיו נגד ארצות־הברית ובעלות־בריתה במערב בעשור האחרון, חלה עלייה גם בניסיונותיהם לפגוע ביעדים ישראלים ויהודיים. פעילות זו כללה מספר לא־מבוטל של תכנונים וניסיונות פגיעה נגד יעדים ישראלים ויהודיים בעיקר בחו"ל, שרק מקצתם צלחו ורובם לא מומשו, כאשר פגיעתם המוגבלת בישראלים וביהודים בחו"ל נבעה מהצלחות של כלל גורמי מודיעין וביטחון ברחבי העולם לבלום את מאמצייהם, לצד מגבלות כוחם של אל־קאעדה ושותפיו, בשל חוסר במשאבים לנוכח גודש המשימות ושלל היריבים.

בתוך כך, תכנוניו של אל־קאעדה ושותפיו לג'יהאד העולמי לבצע פעולות טרור נגד ישראל מגבולותיה נבלמו בידי שכנותיה, מצרים וירדן, אשר חתמו על הסכמי

יורם שוייצר הוא חוקר בכיר במכון למחקרי ביטחון לאומי

שלום עם ישראל. השלטונות במדינות אלו ראו באל-קאעדה ובשותפיו אויב מר ומסוכן למשטריהם, שיש להילחם בו עד חורמה. הם טיפלו באנשי ארגונים אלה ביד קשה, ובכך סיפקו הגנה ליעדים ישראלים בתחומיהן, ובמקביל גם בלמו את תכנוניהם להתקיף את ישראל מגבולן המשותף. באופן דומה פעלו גם אויבותיה של ישראל: סוריה מנעה פעילות של אל-קאעדה בתחומה ותיעלה אותה לעבר עיראק; לבנון וחזבאללה מנעו מפעילי ג'יהאד עולמי לפעול מול גבולה הצפוני של ישראל; חמאס, הריבון ברצועת עזה, ריסן במידה רבה את עיקר פעילותם של ארגוני הג'יהאד הסלפיים ברצועה, למעט התרת ירי אקראי של מרגמות ורקטות קסאם לעבר דרומה של ישראל, או תיעול פעילותם לחצי-האי סיני. "חגורת ההגנה הבלתי-טבעית" הזו מצד אויביה של ישראל, שהגנו עליה בגבולותיה, נבעה בעיקר מחשש מפני תגובה צבאית ישראלית חריפה נגדן בתגובה לפעילות טרור נגד ישראל, אשר עלולה להסלים למערכה צבאית כוללת, ובלתי-רצויה מבחינתם.

הטלטלה שעברה על העולם הערבי בשנתיים האחרונות, ובכלל זה בכמה מדינות הגובלות בישראל, יצרה עבור ישראל סביבה מדינית-ביטחונית שונה, יציבה פחות ואף מסוכנת מזו שידעה בשלושת העשורים האחרונים. מטרת מאמר זה היא התמקדות בהצגת תמונת האיום המסתמן בגבולותיה של ישראל מצד אל-קאעדה ושותפיו, ובחינה האם האיום השתנה באופן מהותי, וכיצד על ישראל להיערך מולו.

איום מדרום – אל-קאעדה ושותפיו בחצי-האי סיני וברצועת עזה

הפלת משטרו של מובארק במצרים שימשה מטרה אסטרטגית של ארגון אל-קאעדה ומשאת נפש אישית במשך שנים רבות מצד רבים מבכירי שמוצאם מצרי, ובראשם מנהיגו הנוכחי של הארגון, ד"ר איימן אל-זוואהירי. הוואקום השלטוני שנוצר במצרים כתוצאה מנפילת מובארק עד התבססותו של המשטר החדש, בראשותו של מוחמד מורסי, אפשר לגורמי הג'יהאד העולמי לנצל את המצב החדש לקידום מטרותיהם. בריחה ואף שחרור אנשיהם מבתי הכלא, שם ריצו תקופות מאסר ממושכות בעוון פעילותם בעבר, אפשרו לארגונים הללו לתגבר את שורותיהם באנשים נאמנים ובעלי ניסיון מבצעי. יתר על כן, הוואקום השלטוני במרחבי סיני סייע לתומכי הג'יהאד העולמי להתבסס ולהתארגן שם, תוך ניצול חוסר השליטה האפקטיבית של השלטון המצרי באזור, כדי לנסות לבסס שם אוטונומיה בעלת אופי אסלאמי הלכתי. אמנם, כבר בשנים 2004 – 2006 בוצעו בסיני

הטלטלה שעברה על העולם הערבי בשנתיים האחרונות, ובכלל זה בכמה מדינות הגובלות בישראל, יצרה עבור ישראל סביבה מדינית-ביטחונית שונה, יציבה פחות ואף מסוכנת מזו שידעה בשלושת העשורים האחרונים

פיגועים נגד יעדי תיירות בטאבה ובראס אל-שיטאן, בדהב ובשארם אל-שייח, על ידי מי שהזדהו עם הג'יהאד העולמי, אך פעולות הנגד האגרסיביות מצד גורמי הביטחון המצריים בתקופת משטרו של מובראק דיכאו את גל הטרור למשך כמה שנים; אולם, בעקבות האירועים שהובילו להפלת משטרו של מובראק, הופיעו בשנה האחרונה כמה קבוצות המזדהות עם אל-קאעדה והג'יהאד העולמי, שהגבירו את פעילותן בסיני במטרה לאכוף את שליטתן באזור ולהתגרות בריבונות המצרית.

(1) "אנסאר בית אל-מקדס", אשר האידיאולוגיה, הרטוריקה שלו ואף יעדי הפיגוע שבהם הוא בוחר מזוהים עם אלה של אל-קאעדה. כך למשל, בנטילות האחריות של הארגון לכמה תקיפות נגד צינור המוליך גז ממצרים לישראל, הוא טען כי הן נעשו על מנת למנוע את ביזת אוצרות הטבע שהעניק האל למוסלמים, הנמכרים במחירי הפסד לאויבי האסלאם, ובראשם ישראל. בהקשר זה יצוין כי בסרטוני נטילת האחריות של הארגון הופיעו קטעים שבהם אל-זוואהירי שיבח את ההתקפות החוזרות על צינור הגז, ואף קרא לממשלת מצרים החדשה לבטל את הסכם השלום עם ישראל ולהחיל במצרים את חוקי האסלאם.¹ הארגון הבטיח לחזור ולבצע פעולות כאלה גם בעתיד.² בנטילת האחריות שלו לירי רקטות הגראד לעבר אילת בחודש אוגוסט 2012, הבטיח הארגון כי יפגע בלב ערי ישראל וימשיך להילחם באויבי האל עד חורמה.³ הארגון אף נטל אחריות לשני הפיגועים הקטלניים ביותר שבוצעו בגבול מצרים-ישראל: באוגוסט 2011 בכביש 40 המוביל לאילת, שבו נרצחו שמונה ישראלים, וב-5 באוגוסט 2012 בגבול ישראל-מצרים, שבו נרצחו 16 שומרי משמר הגבול המצרי, כשרק פעילות חיילי צה"ל בסיוע מסוק חיסלה את החוליה ומנעה הרג והרס בישראל. בנוסף, ארגון זה היה אחראי ככל הנראה גם לפיגוע שבוצע בהר חריף בו נהרג חייל צה"ל ב-21 בספטמבר השנה.⁴⁵

(2) "אנסאר אלג'האד" (שכנראה זהה ל"החזית הסלפית בחצי-האי סיני"), הכריז על הקמתו ב-20 בדצמבר 2011 ונשבע אמונים לשייח אימן אל-זוואהירי, המנהיג החדש אל-קאעדה, כשהוא מבטיח להמשיך את דרכו של בן-לאדן, המנהיג שחוסל. בהצהרת היסוד שלו הכריזו אנשיו על יעדי פעילותם ואמרו כי הם "נשבעים בפני אללה לעשות כל שביכולתם להילחם בשלטון המושחת של היהודים, האמריקאים ושותפיהם". הם הבטיחו לממש את הבטחתו של אוסאמה בן-לאדן, שלפיה "אמריקה, ואלה שגרים באמריקה, לעולם לא ייהנו מביטחון כל עוד לא קיימת פלסטין, ולפני שצבאות הכופרים ייצאו מארצו של מוחמד".⁶ רבים מפעילי הארגון הם אסירים מצריים לשעבר, שהשתייכו לג'יהאד האסלאמי המצרי (קבוצתו של אימן אל-זוואהירי במצרים), והצטרפו לאחר שחרורם מהכלא לארגון החדש, מתוך כוונה לקדם את החזון המשותף להם ולאל-קאעדה – הקמת ח'ליפות אסלאמית במצרים.⁷

(3) "אל-תווחיד ואל-ג'יהאד"⁸ בסיני, הארגון הוותיק בסיני, המזדהה גם הוא עם תפיסת עולמו של אל-קאעדה. הארגון הוקם על ידי רופא שיניים בדואי משבט אל-סואכרה, שהתגורר באזור אל-עריש שבצפון-סיני ונהרג בשנת 2006 בחילופי אש עם כוחות מצריים, על רקע טענת המצרים כי הארגון היה מעורב בהתקפות הטרור על התיירים בשנים 2004–2006. בהצהרה שפורסמה מטעמו לאחרונה הכריז כי "מצרים והר סיני נכנסו לשלב חדש, בו – בעזרת אללה – הם יהיו המרכז בעימות עם אויבי האלוהים: היהודים ושותפיהם".⁹

(4) "מועצת השורא של המוג'אהדין בירושלים רבתי" היא מהארגונים הפלסטיניים העזתיים הפעילים ביותר בסיני בתקופה האחרונה. ארגון זה משמש ארגון-גג לכמה ארגונים פלסטיניים סלפיים, שהבולט ביותר ביניהם הוא "אל-תווחיד ואל-ג'יהאד"¹⁰ הפלסטיני, כשלצידו פועל ארגון סלפי עזתי מוכר פחות בשם "אנסאר אל-סנה".¹¹ מועצת השורא של המוג'אהדין בירושלים היא שנטלה את האחריות לפיגוע שבוצע באזור באר-מילכה ב-18 ביוני, שבו נהרג סעיד פשאפשה – פועל ישראלי-ערבי שעבד בבניית גדר הביטחון בגבול עם מצרים.¹² הפיגוע בוצע על ידי חוליית מחבלים שעברה את הגבול ממצרים, הטמינה מטען וארבה לכלי רכב ישראליים שעוברים על הציר. בסרטון שפרסם כחודש לאחר האירוע, הקדיש הארגון את ההתקפה כ"מתנה לאחינו באל-קאעדה ולשייח' אל-זוואהירי", וכתגובה על חיסולו של בן-לאדן. במהלך רוב הסרטון הוצג ברקע דגלו של אל-קאעדה, ואחד המחבלים, שהיו ממוצא מצרי וסעודי, נראה פונה ישירות לאל-זוואהירי ואומר כי הארגון ממשיך את התחייבותו ואמונתו ב"דרך הג'יהאד". בסרטון צוין גם כי הארגון אינו מכיר בגבול הבינלאומי, אלא רק ב"גבול של אללה". בסרטון קודם שפרסם, הצהיר הארגון כי הוא שותף למטרתו של אל-קאעדה בדבר כינון ח'ליפות אסלאמית.¹³ ארגון זה גם נטל אחריות לירי רקטות מעזה לעבר ערי הדרום בשבוע השני של ספטמבר, לדבריו – כנקמה על חיסול שישה פעילים על ידי מטוסי חיל האוויר בתגובה לירי קודם שביצעו אנשיו.¹⁴

מלבד הארגונים הללו, יש בעזה ארגונים סלפיים ותיקים הפועלים ישירות משם נגד ישראל, וגם הם משתמשים בסיני לצורכי פעילותם, במטרה לעקוף את המגבלות שמטילה עליהם ישראל בפעילות הנגד שלה, וכן כדי להימנע מלסבך את חמאס בתגובה ישראלית בעזה. בין ארגונים אלה ראוי לציין במיוחד את "ג'יש אל אסלאם" (צבא האסלאם),¹⁵ אשר הוקם בשנת 2006 על-ידי מומתאז דורמוש, לאחר שהתפצל מ"ועדות ההתנגדות העממית", והוא פעיל מאוד בשיגור רקטות ובתקיפות נגד ישראל, כולל מעורבותו בחטיפת גלעד שליט. פעילות הארגון חרגה גם מעבר לסיני והוא שיגר פעילים מטעמו ללחימה בסוריה – עובדה שנחשפה ברבים כאשר אחד מאנשיו נהרג בקרבות. לצידו בולט ארגון "ועדות ההתנגדות העממית" שאנשיו פועלים משני צידי הגבול, ומצויים בקשרים הדוקים עם גורמי

ג'יהאד עולמי בסיני. שמו של הארגון נקשר ישירות לכמה פיגועים שבוצעו בגבול מצרים, דוגמת הפיגוע ב־18 באוגוסט 2011 שבו נרצחו שמונה ישראלים, וכן לפיגוע שבו נרצחו שומרי משמר הגבול המצרי באוגוסט השנה. עדות לפעילות זו ניתן למצוא בדרישת המצרים עצמם מחמאס להסגיר לידיה בכירים מהארגון, בחשד למעורבותם בהרג חייליהם.

איום מצפון – אל־קאעדה ושותפיו בסוריה ובלבנון

במהלך המערכה שהתפתחה בעיראק בעקבות המתקפה של ארצות־הברית ושותפיה, בחר הנשיא הסורי, בשאר אל־אסד, לסייע לארגון אל־קאעדה ולשותפיו להגיע לעיראק כדי להילחם בכוחות הקואליציה. סוריה שימשה זירה עיקרית שבה נקלטו, הודרכו ואומנו מאות רבות של מתנדבים שנמנו עם מחנה הג'יהאד העולמי, ועברו לעיראק כדי להצטרף למלחמת הג'יהאד שהוכרזה על ידי אל־קאעדה נגד הכוחות הזרים ושותפיהם המקומיים. למרות שמשטרו של בשאר אל־אסד נשא את כל המאפיינים של משטר כופר, כפי שהוגדרו על ידי אל־קאעדה – אשר חובה להילחם בו עד חורמה כדי להחליפו במשטר אסלאמי הלכתי – שיתף עימו הארגון פעולה, ואף נהנה מסיועו ומתמיכתו. בכך דחה אל־קאעדה את העימות הבלתי־נמנע עם המשטר העלווי הסורי עד בוא המועד מתאים. אולם, עם התגברות

העימותים האלימים בסוריה בין המשטר הסורי לבין קבוצות המורדים, השתנתה מדיניות אל־קאעדה לגבי עתידה של סוריה. אל־זוואהירי, שלא הסתיר מעולם את תפיסתו היסודית לגבי תפקידה המרכזי של סוריה בחזונו על הקמת הח'ליפות האסלאמית בלבנט, הביע עמדה זו במספר הזדמנויות בעבר: במכתב ששלח בשנת 2006 לאבו מסעב אל־זרקאווי, שלחם בעיראק, דימה אל־זוואהירי את המערכה להשלטת האיסלאם בלבנט הערבי לציפור שכנפיה הן מצרים וסוריה, וליבה הוא פלסטין;¹⁶ בקלטת וידאו שפרסם ביולי 2011, התבטא אל־זוואהירי – לראשונה כמנהיג אל־קאעדה – נגד המשטר הסורי, וקרא למורדים להילחם באסד משום ששיתף פעולה עם האמריקאים, שימש שומר גבולותיה של ישראל ו"מכר" את אדמות הגולן.¹⁷ אל־זוואהירי קבע כי המאבק להפלתו של אסד הוא חלק ממערכה אזורית

אל־זוואהירי קבע כי המאבק להפלתו של אסד הוא חלק ממערכה אזורית רחבה יותר נגד ארצות־הברית וישראל

•

הוא הכריז על סוריה כזירת ג'יהאד מרכזית וקרא למוסלמים מרחבי העולם להגיע אליה כדי לסייע למוג'אהדין המקומיים עד שיופל המשטר

רחבה יותר נגד ארצות־הברית וישראל;^{18, 19} בקלטת נוספת שפרסם בעקבות הסלמת המערכה בסוריה תחת הכותרת "קדימה אריות אל־שאם",²⁰ הכריז אל־זוואהירי על סוריה כזירת ג'יהאד מרכזית, קרא למוסלמים מרחבי העולם להגיע

אליה כדי לסייע למוג'אהדין המקומיים במערכה לסילוק "הרוצח בן הרוצח" שטבח במוסלמים – עד שיופל המשטר, וקרא להקמת מדינה אשר תגן על שאר המדינות המוסלמיות, תשאף לשחרר את הגולן ותתמיד בג'יהאד עד אשר יתנוסס דגל הניצחון מעל גבעות ירושלים הכבושה;²¹ לבסוף, ביום השנה ה-11 למתקפת הטרור על ארצות הברית, פרסם אל-זאוואהירי קלטת נוספת שבה הוא שב והצהיר על תמיכת ארגונו בג'יהאד בסוריה, ובניסיון להקים מדינה מוסלמית כמהלך בסיסי בדרך לירושלים. על פי דבריו בקלטת, ארצות הברית מעניקה למשטר הבעת' החילוני הזדמנויות נוספות, חוזרות ונשנות, מתוך פחד שהממשלה שתקום בסוריה תהווה איום על ישראל.²²

במענה לקריאתו של אל-זאוואהירי מפרברואר 2012, הגיעו לסוריה פעילים הנמנים עם אנשי "אל-קאעדה בעיראק" הפועלים תחת השם "ג'בהת אל נוצרה", ונחשבים כיום לארגון החזק ביותר במערכה. פעילים אלה מבצעים פעילות מאורגנת המתבססת על היכולת והניסיון הצבאי שצברו במהלך שנות הלחימה בעיראק, ונראה כי הם אלה שאחראים לעיקר ההתקפות הנועזות והקטלניות במיוחד שבוצעו בסוריה בחודשים האחרונים, ובראשם פיגועי ההתאבדות. לצידם מתקיימת פעילות ספורדית ומאורגנת פחות של גורמי ג'יהאד עולמי מתימן, ערב הסעודית, לוב, ירדן, ועזה, שהגיעו לסוריה באופן עצמאי מבלי להשתייך לקבוצה כלשהי, והצטרפו לפעילותו של צבא סוריה החופשי. מספרם של הלוחמים הנמנים עם פעילי ג'יהאד העולמי נע, על פי הערכות שונות, בין כמה מאות לבין כמה אלפים.²³ נוכחותם של פעילי ג'יהאד עולמי בסוריה מעוררת בקרב רבים בסוריה, ובהם גם הלוחמים מהאופוזיציה הסורית, חשש מהפסקת התמיכה המערבית ואובדן הלגיטימיות של מאבקם. העתיד יוכיח האם הלחימה המשותפת תוביל לשיתופי פעולה בין הגורמים הלוחמים בעתיד, או שמא תהיה מתיחות ומאבק בין הצדדים, אם ייפול המשטר.²⁵

גם בלבנון קיימת נוכחות של פעילי ג'יהאד עולמי, אולם בשנים האחרונות היתה פעילותם נגד ישראל מוגבלת, והתמקדה בעיקר בשיגור אקראי של רקטות לעבר גבולה הצפוני. עם זאת, האירועים בסוריה גרמו בחודשים האחרונים לפרצי אלימות בין גורמים סלפיים ג'יהאדיים לבין השיעים. המתיחות בין הצדדים באה לידי ביטוי בתקריות ירי ובחטיפות הדדיות. נראה כי התמיכה הבוטה של חזבאללה ואיראן בדיכוי האופוזיציה הסורית מלבה את היריבות הכבושה הקיימת בין גורמי ג'יהאד העולמי לבין חזבאללה השיעי, הנתפס בלבנון כמוקד הכוח החזק ביותר. האיום שהשמיע באחרונה מנהיג "גדודי עבדאללה עזאם בסוריה", לפגוע בלבנון אם חזבאללה ימשיך בפעילותו בסוריה,²⁶ היה הביטוי הבולט למגמה שעלולה להתפתח בלבנון בין שני המחנות, בין אם הלחימה בסוריה תימשך, ובעיקר, אם משטרו של אסד ייפול. תוך כך עלולות הקבוצות הסלפיות-ג'יהאדיסטיות בלבנון

להפנות חלק מפעילותן לחימום הגבול מול ישראל, הן כקריאת תיגר נגד ישראל, אבל גם כקריאת תיגר נגד ההגמוניה של חזבאללה בחיים הפוליטיים והצבאיים בלבנון.

איום פוטנציאלי ממזרח – גורמים סלפיים בירדן

המשטר ההאשמי בירדן נאלץ להתמודד בשנים האחרונות עם ההשלכות של המערכה המתנהלת בעיראק מאז סילוקו של סדאם חוסיין מהשלטון, ובשנה וחצי האחרונות – גם עם גלי ההדף הנובעים מהטלטלה במדינות הערביות. למרות פיגועים ספורים שבוצעו בתחומה נגד יעדים ישראליים, שימשה ירדן – מאז חתימת הסכם השלום בינה לבין ישראל – גורם חשוב ומרכזי בנטרול פעילות טרור מצד אל-קאעדה ושותפיו, ובראשם אל-זרקאוו, נגד יעדים ישראליים בתחומה, ומגבולה לעבר שטח ישראל. כיום נאלצת ירדן להתמודד עם גילויי חוסר שקט פנימי השורר בתחומי הממלכה, ומתבטא בהפגנות מחאה שבהן מתנוססים דגלי אל-קאעדה, מופצים מגשרים המפרטים את דרישות הסלפיה ג'יהאדיה מהמשטר, ונשמעות קריאות להקמת ח'ליפות אסלאמית והחלת השריעה כחוק המדינה, לצד הצהרות תמיכה באבו מוחמד אל-מקדסי (מראשי האידיאולוגים של הג'יהאד העולמי ומורהו הרוחני של אל-זרקאוו). תופעות כאלה דוכאו בעבר ביד רמה ובמהירות על ידי המשטר, ומי שהעז להשמיען בפומבי נכלא לאלתר.

כיום, בשל השפעות אירועי 'האביב הערבי', התגברות כוחם של גורמי אופוזיציה וההעזה המאפיינת את פעילות המפלגות האסלאמיות, נזהר המלך מנקיטת צעדי דיכוי נמהרים, והוא נאלץ לבצע שינויים פוליטיים בממשלתו ולהימנע מצעדים כלכליים חריפים, כדי שלא להתסיס עוד יותר את הרוחות. עד כה הצליח המלך עבדאללה לתמרן את גורמי האופוזיציה ולמנוע התדרדרות במצב הביטחוני הפנימי, אולם ייתכן כי אם המשטר הסורי ייפול, הוא יאלץ להתמודד עם תוצאות המהלך הזה גם בתוך תחומי הממלכה, כולל פעילות אלימה מצד גורמי אופוזיציה סלפית ג'יהאדיסטית, שעלולים לנסות להפנות

פעילותם של גורמי ג'יהאד עולמי וארגוני טרור סלפיים ג'יהאדיסטים בתוך המדינות הגובלות בישראל, בשטח סיני שבמצרים ובסוריה, ובעתיד אולי גם בלבנון ובירדן, מציבה בפני ישראל איום ממשי להתגברות הטרור בגבולותיה

את פעילותם גם נגד שטח ישראל. ניתן להעריך כי בשלב זה ימשיכו גורמי הביטחון בירדן להוות חסם בפני ניסיונות פיגוע בישראל, אך האתגר שלהם צפוי להיות קשה מזה שאיתו התמודדו בהצלחה, עד כה.

סיכום

נראה כי התחזקות פעילותם של גורמי ג'יהאד עולמי וארגוני טרור סלפים-ג'יהאדיסטים בתוך המדינות הגובלות בישראל, בשטח סיני שבמצרים ובסוריה, ובעתיד אולי גם בלבנון ובירדן, מציבות בפני ישראל איום ממשי להתגברות הטרור בגבולות המשותפים עימן. חשוב להדגיש כי איום זה אינו מהווה סכנה קיומית לישראל, אך הוא צפוי להוות אתגר מדיני וביטחוני מורכב לקברניטי המדינה. אתגר זה אינו נובע מיכולת צבאית-טרוריסטית יוצאת דופן מצד היריבים, אלא בשל ריבוי החזיתות, ובעיקר בשל אופי פעילותם הראוותני והאכזרי במיוחד של גורמי הג'יהאד העולמי, המתעלמים משיקולים מרסנים שאפיינו בדרך כלל ארגונים החוסים בצל מדינות תומכות וכפופים למגבלותיהן. היעדר ריסונים זה נושא פוטנציאל לחיכוך ולהסלמה ביחסים בין ישראל לבין שכנותיה, כאשר מטרת פעילותם של הארגונים, מעבר לפגיעה בישראל, היא דרדור היחסים והסלמתם עד כדי עימות מזוין בין הצדדים. עקב זאת, על ישראל להיערך לפעילות טרור שעלולה לכלול תקיפות של חוליות שמתכוונות לבצע הרג המוני באמצעים שונים, וביניהם: (א) ירי טילים להפלת מטוסים אזרחיים (בעיקר מסיני); (ב) ניסיונות לפגיעה באמצעות רקטות במלונות באילת או בצפון; (ג) ניסיונות חדירה ליישובים אזרחיים על מנת לבצע הרג המוני בתושביהם.

בגזרה המזרחית, אין בשלב זה צורך בהיערכות מיוחדת. עם זאת, המצב הבלתי-יציב בממלכה ההאשמית מחייב היערכות לקראת שינוי ביציבותה – אם יתרחש בעתיד – וכמובן, הידוק המעקב אחר המתרחש והידוק שיתוף הפעולה הביטחוני הנוכחי. אולם, אין כך הדבר בגזרה הדרומית ובגזרה הצפונית: אמנם, בשלב זה נעשים במצרים מאמצים מצידם של הנשיא מורסי וכוחות הביטחון המצריים לרסן את פעילותם של גורמי הג'יהאד העולמי בסיני. הדבר בא לידי ביטוי במבצע "סיני" (אשר כונה בתקשורת מבצע "נשר"), שהיוו תגובה לפיגוע באוגוסט האחרון, שבו נהרגו 16 מאנשי משמר הגבול המצרי, וכללו הזרמת חיילים, טנקים ומסוקים, וכן ניסיון להידבר עם נציגי הבדואים וארגונים סלפיים. אולם, למרות מאמצים אלה בניסיון לבלום את גל הטרור בסיני, התקיפה שבוצעה על ידי בדווים מקומיים ב־14 בספטמבר על בסיס הכוח הרב-לאומי, המרוחק 15 ק"מ מהגבול עם ישראל, והפיגוע בהר חריף שבוצע ב־21 בספטמבר בגבול מצרים בו נהרג חייל צה"ל, מצביעים על רפיון שליטתם ועל הקשיים הניצבים בפניהם לאכוף את הריבונות המצרית שם. נראה כי טיפול שורש בבעיית הטרור בסיני מחייב השקעת משאבים כספיים ניכרת באוכלוסייה ובתשתית של התושבים הבדואים שהוזנחו במשך שנים רבות. במקביל, מתחייבת בניית תשתית מודיעינית אפקטיבית ונקיטת פעילות מבצעית ממושכת ורצופה מצד כוחות מיוחדים ומאומנים, כדי לבלום את תנופת ארגוני הג'יהאד העולמי הפעילים בסיני. בכל אופן, עד שתבוצע פעילות

כזו, נראה כי ישראל תיאלץ להתמודד עם ניסיונות פיגוע נוספים ואף מסלימים למרות הפעילות המצרית, כפי שתוארה לעיל.

לפיכך, מדיניותה של ישראל לבלימת פעולות מצד גורמי הטרור בסיני ובעזה חייבת להיות תקיפה ונחרצת, שתבהיר לחמאס וגם למצרים כי ישראל לא תסבול המשך פעילות טרור מסיני, ותגיב ישירות מול מתכנניו בכל מקום שתדע על הימצאותם ועל היערכותם לביצוע פיגועים, בטרם יצאו לפועל. חיוני שישראל תבהיר לחמאס כי בנוסף לאחריותו למניעת טרור שמגיע מרצועת עזה, היא תראה בו גם כתובת אחראית לכלל פעילות הטרור שמבצעים ארגונים מהרצועה נגד ישראל, גם אם הם מבוצעים דרך סיני, וכי פעולות כאלה ייענו בתגובה ברצועת עזה. במקביל צריכה ישראל לשתף פעולה עם מצרים ולעודד אותה לפעול ביעילות ובנחישות נגד ארגוני הטרור הסלפיים המצריים והעזתיים, הפועלים מסיני. כמו כן, כדאי יהיה להצביע על האינטרס המשותף למצרים ולישראל מול חמאס, שמהותו שמירת הריבונות המצרית ומניעת הסלמה בדרום, הצפויה להתרחש אם יימשך הטרור הישיר והטרור העקיף מרצועת עזה דרך סיני.

בגזרת הצפון, קיימת עדיין אי־בהירות ביחס לאופן סיום העימות האלים בסוריה – האם המשטר הנוכחי ישרוד, מה תהיה זהותו של הגורם השולט הבא, ומה תהיה מידת שליטתו במדינה. כמו כן, לא ידועה השפעת האירועים בסוריה על שכנתה לבנון, ואופי מאבקי הכוח בלבנון כתוצאה מכך, בין מוקד הכוח המרכזי השיעי לבין הגורמים הסלפיים־ג'יהאדיסטיים, אשר ניצני מאבקם כבר צצים על פני

השטח. עם זאת, נראה כי על אף הערפול, הסכנה הנשקפת לישראל מפעילות גורמי הג'יהאד העולמי – המצויים כיום בסוריה וממוקדים במאבק להפלת שלטונו של אסד – קיימת כבר כעת, כאשר מקצתם עלולים לנסות לנצל את ההזדמנות של היעדר גורמי ביטחון סוריים אפקטיביים, שירסנו פעילות מצידם נגד יישובים ישראלים. מצב זה עלול להחרף במידה ניכרת אם המשטר הסורי ייפול, או במקרה שבסוריה ייווצר ואקום שלטוני מתמשך. כאמור, במקרה כזה עלולים גורמי ג'יהאד עולמי לנסות לממש את חזונו של אל־זוואהירי, ולפעול בעקביות נגד ישראל מגבולה הצפוני מבלי ש"הבוגד שמכר את הגולן" יפריע להם. דבר דומה עלול להתרחש בלבנון, בעיקר אם משטרו של אסד ייפול. במקרה כזה עלולים להתפתח מאבקים

הסכנה הנשקפת לישראל מפעילות גורמי הג'יהאד העולמי – המצויים כיום בסוריה – קיימת כבר כעת, כאשר מקצתם עלולים לנסות לנצל את ההזדמנות של היעדר גורמי ביטחון סוריים אפקטיביים, שירסנו פעילות מצידם נגד יישובים ישראלים

בתוך לבנון בין גורמי הג'יהאד העולמי לבין חזבאללה, שתאבד בעל־ברית מרכזי; וכך, הריסון שגזר חזבאללה על פעילות שאינה שלו או תחת רשותו ופיקוחו מול ישראל עלול להיעלם, וגורמי הג'יהאד העולמי עלולים לפעול מול ישראל ביתר

אינטנסיביות מאשר בעבר. פעילות כזו נועדה לפגוע בישראל כדי לסבך את לבנון וחזבאללה ולגרור אותם לעימות עם ישראל. מול זאת, על ישראל להיערך באופן הגנתי בהתאם לסכנה הנרקמת כבר עתה בגבול הסורי, וייתכן גם בלבנון. בסוריה תתחייב תגובה לפגיעה ממוקדת בגורמי ג'יהאד עולמי ותביעה מהמשטר הסורי לממש את ריבונותו, כל עוד זו קיימת, ואילו בלבנון – הכתובת לתגובה היא ממשלת לבנון על כל מרכיביה. בימים אלה, נראה כי מה שנתפס בעבר כתסריט אפל ובעל סבירות נמוכה, שבו אל-קאעדה והג'יהאד העולמי יהוו איום ישיר על ישראל מגבולתיה, הולך ונרקם לנגד עינינו לכדי מציאות. השאלה היא, האם תהליך זה ילווה גם בקריאה רשמית ופומבית מצד מנהיג אל-קאעדה, אל-זוואהירי, לתומכיו – להגיע ולהילחם בישראל, ומה תהיה השפעת מהלך כזה מצידו על רמת הסיכון לישראל. התשובה לכך טמונה במידת רבה בנחישותן של שכנותיה של ישראל למנוע מהם לפעול נגדה וכמובן ביכולתה של ישראל לבלום את פעילותם מבלי שזו תדרדר את היחסים עם שכנותיה עד עימות צבאי או קרע מדיני.

הערות

- 1 רימון מרג'ייה, "אנסאר אל קודס: אנו שייגרנו הטילים לאילת", NRG, 17 באוגוסט 2012.
- 2 ירון שניידר, "אל-קאעדה פוצץ את צינור הגז", חדשות ערוץ 2, 25 ביולי 2012, <http://www.mako.co.il/news-channel2/Channel-2-Newscast/Article-120c269972fb831017.htm> [3] AP, "Al-Qaeda leader urges Egypt to cancel peace treaty with Israel", *Times Of Israel*, June 17, 2012, <http://www.timesofisrael.com/al-qaida-leader-urges-egypt-to-cancel-treaty-with-israel>
- 3 "דעו לכם, יהודים, ששום דבר לא יעצור אותנו ברשות אללה מלהילחם בכם ולגרור לכם צער. אף אם צבאות העולם יסכימו פה אחד להדריך ולכוון אתכם ולהניע אתכם, ואף אם יעמדו כולם בינינו וביניכם בסיוע אללה ובכוחו נגיע אליכם ויומכם יגיע..." "ושכולם ידעו כי לנשקנו, לסדר כוחותינו ולג'האד שלנו מטרה קבועה כעת, והיא לחימה באלה שקיללו את אלוהינו, עשקו את אדמותינו ואת המקומות הקדושים שלנו ופגעו בכבודנו"
- 4 Bill Roggio, "Ansar Jerusalem claims attack on Israeli troops in the Sinai", *The Longwar Journal*, September 23, 2012, http://www.longwarjournal.org/archives/2012/09/ansar_jerusalem_clai.php
- 5 אלון בן דוד, "ארגון ג'יהאד אחד אחראי על סדרת הפיגועים האחרונה בגבול הדרום", נענע 10, 2 באוגוסט 2012. <http://news.nana10.co.il/Article/?ArticleID=928458>
- 6 Bill Roggio, "Ansar Al Jihad in the Sinai Peninsula announces formation", *The Longwar Journal*, December 22, 2011, http://www.longwarjournal.org/archives/2011/12/ansar_al_jihad_in_th.php
- 7 Saleh ElBoluk, Ahmed Abu Draa, "Ansar al jihad claims responsibility for pipeline explosion and eilat attack", *Egypt Independent*, December 22, 2012, <http://www.egyptindependent.com/news/ansar-al-jihad-claims-responsibility-pipeline-explosions-and-eilat-attack>
- 8 ארגון בשם זה פועל גם בעזה, ובין השניים מתקיימים קשרים הדוקים.

- 9 מרכז מל"מ, "חצייהאי סיני כזירה פעילה של טרור אסלאמי", המרכז למורשת המודיעין, 13 באוגוסט 2012, <http://www.terrorism-info.org.il/he/article/20381>
- 10 ארגון "אל תווחיד ואל-ג'האד" בעזה הוקם בשנת 2008 על-ידי הישאם סעידיני, בהשראתו של אבו מוחמד אל-מקדסי, מבכירי האידיאולוגים של אל-קאעדה, שהשפיע על פעילי ג'יהאד עולמי ובראשם אבו מסעב אל-זרקאווי, שהיה תלמידו בירדן. ארגון זה היה מעורב בעבר בפיגועים נגד צה"ל ברצועת עזה ובחטיפתו באפריל 2011 של ויטוריו אריגוני, עיתונאי איטלקי שהוצא להורג על רקע מאבקו של הארגון נגד חמאס, שעצר את מנהיגו סעידיני כחודש קודם לכן. הארגון מקיים שיתוף פעולה עם ארגונים בסיני סביב פעילות הכוללת הברחות נשק, העברת ציוד לחימה ופעילי טרור דרך מערכת המנהרות הענפה המחברת בין רפיח העזתית לבין רפיח המצרית, וממנה לשאר חלקי סיני, ולאחרונה גם בפיגועי טרור במסגרת ארגון הגג.
- 11 מרכז מל"מ, "חצייהאי סיני כזירה פעילה של טרור אסלאמי", המרכז למורשת המודיעין, 13 באוגוסט 2012, <http://www.terrorism-info.org.il/he/article/20381>
- 12 גילי כהן, יניר יגנה ועמוס הראל, "תקרית אש בגבול: אזרח נהרג בחדירת מחבלים בגבול עם מצרים; סריקות אחר מחבלים נוספים", **הארץ**, 18 ביוני, 2012, <http://www.haaretz.co.il/misc/article-print-page/1.1733978>
- 13 Bill Roggio, "Mujhideen Shura Council calls attack in Israel 'gift' to Zawahiri and Al-Qaeda 'brothers'", The Longwar Journal, July 30, 2012, http://www.longwarjournal.org/archives/2012/07/egyptian_jihadist_gr.php#ixzz22KC40sJO
- 14 אלכס פישמן, "הבחירה של חמאס", **ידיעות אחרונות**, 10 בספטמבר 2012.
- 15 "יצוא טרור וחתרנות מכיוון עזה, מל"מ, 3 בפברואר 2012, <http://www.terrorism-info.org.il/he/article/17958> Reply Forward
- 16 <http://www.ctc.usma.edu/wp-content/uploads/2010/08/CTC-Zawahiri-Letter-10-05.pdf>
- 17 Joby Warrick, "Zawahiri Asserts Common Cause with Syrians," *The Washington Post*, July 27, 2012, http://www.washingtonpost.com/blogs/checkpoint-washington/post/zawahiri-asserts-common-cause-with-syrians/2011/07/27/gIQAU4dYdI_blog.html.
- 18 Rod Nordland, "Al Qaeda Taking Deadly New Role in Syria's Conflict" *The New York Times*, July 24, 2012, http://www.nytimes.com/2012/07/25/world/middleeast/al-qaeda-insinuating-its-way-into-syrias-conflict.html?_r=1&pagewanted=all.
- 19 Paul Rogers, "The Jihadist Element in Syria and its Implications," Oxford Research Group, August 28, 2012, http://www.oxfordresearchgroup.org.uk/publications/paul_rogers_monthly_global_security_briefings/jihadist_element_syria_and_its_implicatio.
- 20 "In a New Video Message, Al-Qaeda Leader Ayman al-Zawahiri Calls upon Syrians to 'March Forward Towards Death' in Order to Acheive Life" MEMRI, February 13, 2012, <http://www.memri.org/report/en/0/0/0/0/0/6079.htm>
- 21 רויטרס, "מנהיג אל-קאעדה נגד אסד: הרוצח בן הרוצח לא מתכוון לעצור" **הארץ**, 12 בפברואר 2012, <http://www.haaretz.co.il/news/world/middle-east/1.1639711>

- Paul Cruickshank and Tim Lister, "Zawahiri messages underline al Qaeda's focus on Syria" CNN, September 13, 2012, <http://security.blogs.cnn.com/2012/09/13/zawahiri-messages-underline-al-qaedas-focus-on-syria/>. 22
- Neil MacFarquhar and Hwaida Saad, "As Syrian War Drags On, Jihadists Take Bigger Role," *The New York Times*, July 29, 2012, <http://www.nytimes.com/2012/07/30/world/middleeast/as-syrian-war-drags-on-jihad-gains-foothold.html?pagewanted=all>. 23
- Mary Fitzgerald, "The Syrian Rebels' Secret Weapon," *Foreign Policy*, August 9, 2012, http://www.foreignpolicy.com/articles/2012/08/09/the_syrian_rebels_libyan_weapon. 24
- Paul Rogers, "The Jihadist Element in Syria..." 25
- צבי בראל, "אל-קאעדה נגד חזבאללה; מזהיר את הלבנונים מסיוע לסורים", **הארץ**, 26
1 בספטמבר 2012.